

อิทธิพลเชิงสาเหตุความร่วมมือของภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคมที่
ส่งผลต่อประสิทธิภาพการ管理和จัดการภัยพิบัติจากการแพร่ระบาดของ
เชื้อไวรัสโคโรนา 2019 อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน
The Causal Influence of Government, Private Sector, and
Civil Society Collaboration on the Effectiveness of Disaster
Management in Response to the COVID-19 Outbreak in
Pa Sang District, Lamphun Province

ภูติศกรณ์ มูลป่า¹ และ สุริยจารัส เตชะตันมินสกุล²
Pudisakorn Moonpa¹ and Suriyajaras Techatunminasakul²

Received: 03 April 2025; Revised: 09 June 2025; Accepted: 10 June 2025

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา (1) ปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการภัยพิบัติจากการระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ในพื้นที่อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน และ (2) วิเคราะห์อิทธิพลเชิงสาเหตุของการสร้างความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม ที่มีต่อประสิทธิภาพในการบริหารจัดการภัยพิบัติในบริบทดังกล่าว โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วยเจ้าหน้าที่รัฐ ผู้นำท้องถิ่น อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) และประชาชนในพื้นที่ รวมทั้งสิ้น 186 คน เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถาม และวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนาและสถิติเชิงอนุมาน ได้แก่ ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์ความสัมพันธ์แบบเพียร์สัน และการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ

ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยด้านความร่วมมือโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยเฉพาะในด้าน การปฏิบัติตามมาตรการสาธารณสุข ซึ่งได้รับค่าคะแนนเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X}=4.54$, $S.D.=0.436$) รองลงมา ได้แก่ การสื่อสาร การณรงค์และประชาสัมพันธ์ และขีดความสามารถของชุมชน สะท้อนถึงการมีส่วนร่วมอย่างเข้มแข็งของทุกภาคส่วนในการเผชิญวิกฤต นอกจากนี้ ผลการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณชี้ว่า ปัจจัยอิสระสามารถอธิบายความแปรปรวนของประสิทธิภาพในการบริหารจัดการได้ถึงร้อยละ 75 ($R^2=0.75$, $p < 0.05$) โดยปัจจัยที่มีอิทธิพลเชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญ ได้แก่ ความเข้มงวดของ อสม. ($\beta=0.65$) ความเข้มงวดของกำนัน/ผู้ใหญ่บ้าน ($\beta=0.64$) การสื่อสารและประชาสัมพันธ์ ($\beta=0.35$) และการสนับสนุนจากภาครัฐ ($\beta=0.29$) แม้ความร่วมมือจากภาคเอกชน

^{1 2} วิทยาลัยบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้; School of Administrative Studies, Maejo University
Corresponding Author, E-mail: pudiskorn730@gmail.com

จะไม่ถึงระดับนัยสำคัญทางสถิติ ($\beta=0.15$, $p=0.06$) แต่ยังคงแสดงบทบาทสำคัญต่อภาพรวม ขณะที่ความเข้มงวดของเจ้าหน้าที่สาธารณสุขกลับมีอิทธิพลเชิงลบต่อประสิทธิผล ($\beta=-0.37$) ซึ่งอาจสะท้อนข้อจำกัดเชิงระบบหรือผลข้างเคียงจากมาตรการที่เข้มงวดเกินพอดี ข้อค้นพบจากการวิจัยครั้งนี้ชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการเสริมสร้างความร่วมมือเชิงรุกผ่านกลไกภาคประชาชน ผู้นำชุมชน และการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ พร้อมทั้งเสนอแนะให้มีการทบทวนและปรับบทบาทของเจ้าหน้าที่ภาครัฐให้มีความยืดหยุ่นและสอดคล้องกับบริบทของชุมชน เพื่อเพิ่มความไว้วางใจและประสิทธิภาพในการบริหารจัดการภัยพิบัติในอนาคต

คำสำคัญ: ความร่วมมือภาครัฐ-เอกชน-ประชาสังคม; การจัดการภัยพิบัติ; ไวรัสโคโรนา 2019

Abstract

This research article aims to (1) examine the factors influencing disaster management in response to the COVID-19 outbreak in Pa Sang District, Lamphun Province, and (2) analyze the causal influence of collaboration among the public sector, private sector, and civil society on the effectiveness of disaster management within this context. A quantitative research methodology was employed. The sample consisted of 186 participants, including government officials, local leaders, village health volunteers (VHVs), and local residents. Data were collected using questionnaires and analyzed using both descriptive and inferential statistics, including frequency, percentage, mean, standard deviation, Pearson's correlation coefficient, and multiple regression analysis.

The findings revealed that overall collaboration factors were rated at the highest level, particularly in compliance with public health measures, which received the highest mean score ($\bar{X}=4.54$, $S.D.=0.436$), followed by communication, campaigns and public relations, and community capacity—indicating strong engagement from all sectors in addressing the crisis. Moreover, the results from multiple regression analysis showed that independent variables could explain 75% of the variance in disaster management effectiveness ($R^2=0.75$, $p < 0.05$). Statistically significant positive predictors included the strictness of village health volunteers ($\beta=0.65$), village heads/subdistrict chiefs ($\beta=0.64$), communication and public relations efforts ($\beta=0.35$), and government support ($\beta=0.29$). Although collaboration from the private sector did not reach statistical significance ($\beta=0.15$, $p=0.06$), it still played a meaningful role in the overall outcome. Interestingly, the strictness of public health

officers showed a negative effect on management effectiveness ($\beta=-0.37$), possibly reflecting systemic limitations or unintended consequences of overly stringent measures. These findings underscore the importance of fostering proactive collaboration through community-based mechanisms, strong local leadership, and effective communication strategies. The study recommends a critical review and adjustment of the roles of public health authorities to enhance flexibility, build trust, and improve disaster management outcomes in times of crisis.

Keywords: Public–Private–Civil Society Collaboration; Disaster Management; COVID-19 Pandemic

บทนำ

สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ได้ส่งผลกระทบต่ออย่างรุนแรงต่อทั้งชีวิตและเศรษฐกิจของประชาชนทั่วโลก รวมถึงประเทศไทย โดยองค์การอนามัยโลกได้ประกาศให้โรคโควิด-19 เป็นภาวะการแพร่ระบาดใหญ่ของโลก (Pandemic) ตั้งแต่ปี 2563 ซึ่งโรคดังกล่าวไม่เพียงแต่ส่งผลกระทบต่อสุขภาพอนามัยของประชาชน แต่ยังทำให้เศรษฐกิจทั่วโลกหดตัวอย่างรุนแรง เนื่องจากสถานประกอบการจำนวนมากต้องปิดกิจการตามมาตรการป้องกันการแพร่ระบาด ส่งผลให้แรงงานและผู้ประกอบอาชีพต่าง ๆ สูญเสียรายได้และตกอยู่ในภาวะว่างงาน เกิดผลกระทบด้านลบและด้านบวกที่มองเห็นได้ เริ่มจากผลกระทบด้านลบ คือ ผลกระทบด้านสุขภาพ มีประชาชนเจ็บป่วยและเสียชีวิตเป็นจำนวนมาก และบุคลากรทางการแพทย์ต้องทำงานหนักมากขึ้น ผลกระทบทางด้านสังคม เกิดความตระหนก ตื่นกลัวและมีการนำมาสู่ความแตกแยก เกิดการกีดกัน โดยเฉพาะในช่วงแรกๆ ของการระบาด และผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจ เพราะไทยพึ่งการส่งออกและการท่องเที่ยวโดย IMF ชี้ว่า GDP ของประเทศไทยจะปรับตัวลดลงถึง -6.7% ซึ่งถือว่าหนักมาก (ประทีป ธนกิจเจริญ, 2564) ในประเทศไทย รัฐบาลได้ใช้มาตรการต่าง ๆ เช่น การประกาศใช้ พ.ร.ก. การบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน และการรวบรวมข้อมูลผ่านระบบ Thai QM เพื่อควบคุมการแพร่ระบาด และให้ความช่วยเหลือประชาชนที่ได้รับผลกระทบจากการระบาดของโควิด-19 ซึ่งมีการรายงานผู้ได้รับผลกระทบจากโรคดังกล่าวกว่า 2.28 ล้านคน มีผู้เสียชีวิตกว่า 9,002 ราย (กรมควบคุมโรค, 2565) นอกจากนี้ การประชุมของคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 7 เมษายน 2563 ยังได้เห็นชอบให้การจัดการกับสถานการณ์นี้เป็นวาระแห่งชาติ เพื่อให้การบริหารจัดการเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ โดยให้ความร่วมมือทั้งจากภาครัฐ ภาคเอกชน และประชาชนตามแนวทาง One Plan (แผนเดียว) ซึ่งเป็นการบูรณาการภารกิจเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาการแพร่ระบาด (แผนแม่บทเฉพาะกิจภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ, 2564)

ทั้งนี้ สถานการณ์โควิด-19 ที่ยืดเยื้อมานานเกือบ 2 ปี ส่งผลให้การมีส่วนร่วมของภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคมมีความสำคัญในการรับมือกับวิกฤติการณ์นี้ ทั้งนี้ การร่วมมือใน

การจัดสรรทรัพยากรและบูรณาการภารกิจต่าง ๆ เป็นสิ่งสำคัญในการบริหารจัดการปัญหาอย่างมีประสิทธิภาพ (วิจิตรา ชูสกุล, ม.ป.ป..) โดยเฉพาะในระดับพื้นที่ เช่น อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน ซึ่งเป็นพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบจากการระบาดของโควิด-19 อย่างรุนแรง แต่กลับเห็นว่าความสามารถควบคุมสถานการณ์ได้ดี โดยมียอดผู้ติดเชื้อในอำเภอป่าซางน้อยกว่าพื้นที่อื่น ๆ ในจังหวัดลำพูน (ศูนย์ข่าวโควิด 19 จ.ลำพูน, 2564) การมีส่วนร่วมของภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคมในอำเภอป่าซางนั้นสามารถสร้างผลกระทบในเชิงบวกในการจัดการกับการแพร่ระบาดได้อย่างมีประสิทธิภาพ อำเภอป่าซางได้แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการร่วมมือในการบริหารจัดการภัยพิบัติ ซึ่งเป็นแบบอย่างที่สามารถนำไปปรับใช้ในพื้นที่อื่น ๆ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการกับการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 และการรับมือกับวิกฤติการณ์ในอนาคต (ศูนย์ข่าวโควิด 19 จ.ลำพูน, 2564)

การศึกษาในครั้งนี้จึงมีเป้าหมายเพื่อศึกษาผลกระทบและอิทธิพลของการมีส่วนร่วมจากภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคมในการบริหารจัดการภัยพิบัติจากการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ในอำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน เพื่อนำเสนอแนวทางในการพัฒนาระบบการจัดการในอนาคต โดยเฉพาะในภาวะวิกฤติที่เกิดจากการระบาดของโรคอุบัติใหม่ที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต นอกจากนี้ยังจะช่วยพัฒนาระบบการสื่อสารและการสร้างการมีส่วนร่วมในระดับพื้นที่เพื่อให้การรับมือกับภัยพิบัติในอนาคตมีประสิทธิภาพและยั่งยืน (วิจิตรา ชูสกุล, ม.ป.ป..) ซึ่งหวังว่าจะสามารถถอดบทเรียนจากการบริหารจัดการภัยพิบัติในอำเภอป่าซาง และใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการวางแผนและพัฒนาระบบการจัดการภัยพิบัติในระดับท้องถิ่นและระดับประเทศให้ดียิ่งขึ้น โดยเน้นการสร้างการร่วมมือจากทุกภาคส่วน เพื่อให้การจัดการกับภัยพิบัติในอนาคตมีประสิทธิภาพและสามารถรับมือกับสถานการณ์ที่ไม่คาดคิดได้ดียิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์งานวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการภัยพิบัติของการระบาดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ของอำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน
2. เพื่อศึกษาอิทธิพลเชิงสาเหตุของการสร้างความร่วมมือภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม ต่อประสิทธิผลในการบริหารและการจัดการภัยพิบัติจากการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน

วิธีดำเนินการวิจัย

บทความวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ที่เน้นการเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างเพื่อวิเคราะห์และหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต่างๆ ที่มีอิทธิพลต่อการบริหารจัดการภัยพิบัติในระดับท้องถิ่น ประกอบด้วย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้ที่มีประสบการณ์ร่วมในสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ประกอบด้วย 2 ส่วนหลัก คือ เจ้าหน้าที่ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการบริหาร

จัดการภัยพิบัติของการระบาดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน ได้แก่ ปลัดอำเภอผู้รับผิดชอบประจำตำบล ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล ผู้อำนวยการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล นักวิชาการสาธารณสุข อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) และกำนันและผู้ใหญ่บ้าน ส่วนที่ 2 ประชาชนทั่วไป โดยคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างตัวแทนหมู่บ้านละ 1 ตัวอย่าง ที่มีคุณสมบัติ คือ เป็นผู้ที่มีความเข้าใจ และมีประสบการณ์ร่วมต่อสถานการณ์โดยตรง หมายถึงผู้ที่ได้รับผลกระทบโดยตรง เช่น เจ้าของกิจการ ผู้เคยสัมผัสเชื้อ ผู้ใกล้ชิดผู้สัมผัสเชื้อ เป็นต้น รวมทั้ง 2 ส่วน จำนวนประชากรกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 186 คน

2. เครื่องมือวิจัย ใช้เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อวิจัยเชิงปริมาณผ่านแบบสอบถาม (Questionnaire) รูปแบบคำถามลักษณะปลายปิด (Close-Ended Questions) โดยพัฒนาข้อคำถามของแบบสอบถามให้สอดคล้องตามแบบของงานวิจัยนี้ และสามารถตอบวัตถุประสงค์ของงานวิจัย แบ่งเนื้อหาออกเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 แบบสอบถามปัจจัยลักษณะส่วนบุคคล ส่วนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่ออิทธิพลเชิงสาเหตุความร่วมมือของภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม ที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารและจัดการภัยพิบัติจากการแพร่ระบาดฯ

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล ได้ขออนุญาตจากอาจารย์ที่ปรึกษาและวิทยาลัยบริหารศาสตรมหาวิทาลัยแม่โจ้ และแจกแบบสอบถามให้กับกลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยเก็บข้อมูลด้วยตนเอง

4. การวิเคราะห์ข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปโดยแจกแจงความถี่และหาค่าร้อยละและวิเคราะห์การเปรียบเทียบการปฏิบัติงานตามปัจจัยส่วนบุคคล โดยหาค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และใช้การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ตัวแปรอิสระที่มีอิทธิพลหรือส่งผลต่อตัวแปรตามมาวิเคราะห์บริหารจัดการภัยพิบัติของการระบาดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ส่งผลต่อประสิทธิผลของการสร้างความร่วมมือภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม

สรุปผลงานวิจัย

จากการศึกษาเรื่องอิทธิพลเชิงเหตุความร่วมมือของภาครัฐ ภาคเอกชน และประชาสังคม ที่มีผลต่อประสิทธิผลการบริหารและจัดการภัยพิบัติจากการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน ผู้วิจัยสามารถสรุปผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการภัยพิบัติของการระบาดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ของอำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน ซึ่งสามารถแบ่งผลการศึกษาออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ด้านข้อมูลประชากรศาสตร์ พบว่า กลุ่มตัวอย่างเป็นเพศชาย ร้อยละ 52.9 และเพศหญิง ร้อยละ 46.5 โดยช่วงอายุที่มีสัดส่วนสูงสุด คือ 31-40 ปี (ร้อยละ 39.0) รองลงมา คือ มากกว่า 60 ปี (ร้อยละ 33.1) และ 20-30 ปี (ร้อยละ 32.6) ตามลำดับ ในด้านสถานภาพทางครอบครัว พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่สมรสแล้ว (ร้อยละ 58.8) ส่วนสถานภาพทางสังคม

พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นประชาชนทั่วไป (ร้อยละ 20.9) รองลงมา คือ ข้าราชการ (ร้อยละ 20.3) และผู้นำท้องที่ (ร้อยละ 16.0) ในแง่ระดับการศึกษา ส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับปริญญาตรี (ร้อยละ 54.5) และมีมัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช. (ร้อยละ 15.5) นอกจากนี้ รายได้ของกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่อยู่ที่ 10,001-20,000 บาทต่อเดือน (ร้อยละ 43.9) รองลงมาคือรายได้ต่ำกว่า 10,000 บาทต่อเดือน (ร้อยละ 30.5)

ส่วนที่ 2 ปัจจัยอิทธิพลเชิงสาเหตุของความร่วมมือของภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคมต่อการบริหารจัดการภัยพิบัติจากการระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ซึ่งแสดงด้วยค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ดังนี้

ปัจจัยอิทธิพลเชิงสาเหตุของความร่วมมือภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม	ระดับความเห็น		
	\bar{X}	S.D.	แปลผล
1. การสื่อสาร การรณรงค์ และประชาสัมพันธ์	4.49	0.533	มากที่สุด
2. การเข้มงวดของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน	4.46	0.515	มากที่สุด
3. การเข้มงวดของเจ้าหน้าที่สาธารณสุข	4.36	0.677	มากที่สุด
4. การเข้มงวดของ กำนัน/ผู้ใหญ่บ้าน	4.45	0.569	มากที่สุด
5. การช่วยเหลือสนับสนุนจากภาครัฐ	4.16	0.689	มาก
6. การให้ความร่วมมือของภาคเอกชน	4.29	0.575	มากที่สุด
7. ชีตความสามารถของชุมชน ในการป้องกันภัยพิบัติของ การระบาดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019	4.47	0.604	มากที่สุด
8. การปฏิบัติตามมาตรการสาธารณสุข	4.54	0.436	มากที่สุด
ภาพรวม	4.40	0.574	มากที่สุด

ตารางที่ 1 ปัจจัยอิทธิพลเชิงสาเหตุของความร่วมมือภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 อิทธิพลเชิงสาเหตุของการสร้างความร่วมมือภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม ต่อประสิทธิภาพในการบริหารและการจัดการภัยพิบัติจากการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน โดยจำแนกตามตัวแปร ผลการทดสอบสมมติฐานสามารถดูรายละเอียดได้จากตารางผลการวิเคราะห์ต่อไปนี้

ตัวแปร	Standardized Coefficients Beta	t	Sig.	Collinearity Statistics	
				Tolerance	VIF
(Constant)	2.05	5.99	0.00		
การเข้มงวดของ อสม.	0.65	4.11	0.00	0.19	5.17
การสื่อสาร การรณรงค์ และประชาสัมพันธ์	0.35	2.50	0.01	0.23	4.26

ตัวแปร	Standardized Coefficients Beta	t	Sig.	Collinearity Statistics	
				Tolerance	VIF
การเข้มงวดของ กำนัน/ผู้ใหญ่บ้าน	0.64	4.23	0.00	0.17	5.78
ความร่วมมือเอกชน	0.15	1.87	0.06	0.58	1.73
การเข้มงวดของเจ้าหน้าที่สาธารณสุข	-0.37	-3.74	0.00	0.28	3.56
การสนับสนุนจากภาครัฐ	0.29	3.58	0.00	0.41	2.41

ตารางที่ 2 อิทธิพลเชิงสาเหตุของการสร้างความร่วมมือภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม ต่อประสิทธิผลในการบริหารและการจัดการภัยพิบัติ

เมื่อวิเคราะห์อิทธิพลเชิงสาเหตุของการสร้างความร่วมมือภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคมต่อประสิทธิผลในการบริหารและการจัดการภัยพิบัติ ผลการวิเคราะห์แบบการถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis: MRA) พบว่า ตัวแปรอิสระสามารถอธิบายความแปรปรวนของตัวแปรตามได้ร้อยละ 75 ($R^2=0.75$, $p < 0.05$) โดยปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลในการบริหารและการจัดการภัยพิบัติ ได้แก่ (1) การเข้มงวดของอสม. ($\beta=0.65$, $p < 0.05$), (2) การเข้มงวดของกำนัน/ผู้ใหญ่บ้าน ($\beta=0.64$, $p < 0.05$), (3) การสื่อสาร รณรงค์ และประชาสัมพันธ์ ($\beta=0.35$, $p < 0.05$), (4) การสนับสนุนจากภาครัฐ ($\beta=0.29$, $p < 0.05$), (5) ความร่วมมือจากภาคเอกชน ($\beta=0.15$, $p=0.06$) และ (6) การเข้มงวดของเจ้าหน้าที่สาธารณสุข ($\beta=-0.37$, $p < 0.05$) โดยพบว่า การเข้มงวดของเจ้าหน้าที่สาธารณสุขมีผลเชิงลบต่อประสิทธิผล ซึ่งอาจสะท้อนถึงปัจจัยภายในองค์กรหรือข้อจำกัดของนโยบายที่เข้มงวดเกินไป

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการศึกษาวิจัยเรื่องอิทธิพลเชิงสาเหตุความร่วมมือของภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคมที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารและการจัดการภัยพิบัติจากการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน มีประเด็นที่จะนำมาอภิปรายผลได้ดังต่อไปนี้

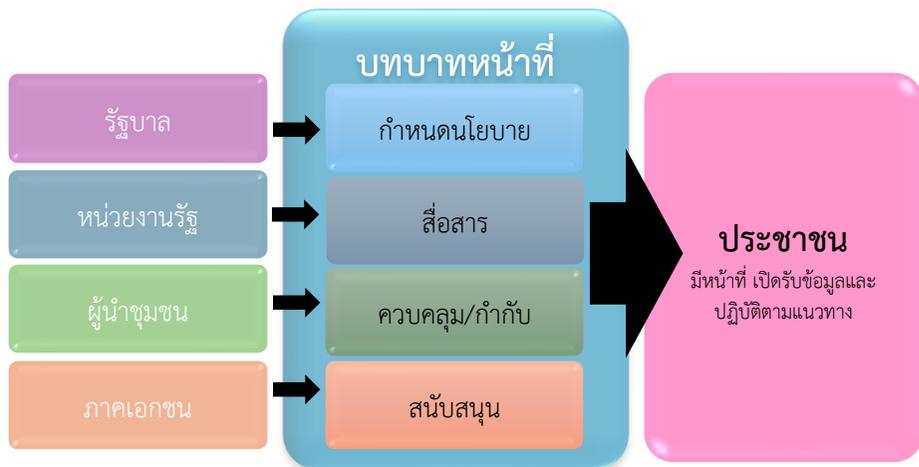
วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการภัยพิบัติของการระบาดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ของอำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน ผลการวิจัยนี้ชี้ให้เห็นว่าความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคมมีบทบาทสำคัญในการจัดการภัยพิบัติจากการระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) โดยเฉพาะการสื่อสารและการเข้มงวดของเจ้าหน้าที่ระดับชุมชน ผลการศึกษานี้สอดคล้องกับงานวิจัยของกาญจนา ปัญญาธร และคณะ (2564) ที่พบว่าความร่วมมือของชุมชนในการป้องกันโรค COVID-19 มีความสำคัญอย่างยิ่ง โดยชุมชนที่มีการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพและการเข้มงวดในการปฏิบัติตามมาตรการสาธารณสุขสามารถควบคุมการแพร่ระบาดได้ดีกว่า นอกจากนี้ การศึกษาของวิทยา ศรีแก้ว และคณะ (2566)

ได้เน้นถึงความสำคัญของการพัฒนาระบบและกลไกการเฝ้าระวัง ป้องกัน และควบคุมโรคในสถานการณ์การระบาด โดยพบว่าการมีส่วนร่วมของหน่วยงานต่าง ๆ และการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพระหว่างภาครัฐและชุมชนมีผลต่อความสำเร็จในการควบคุมการแพร่ระบาด อย่างไรก็ตาม ผลการวิจัยของเราพบว่าการเข้มงวดของเจ้าหน้าที่สาธารณสุขมีผลเชิงลบต่อประสิทธิภาพในการบริหารและจัดการภัยพิบัติ ซึ่งอาจสะท้อนถึงความเข้มงวดที่มากเกินไปหรือการขาดความยืดหยุ่นในการดำเนินนโยบาย ดังนั้น การปรับปรุงนโยบายให้มีความยืดหยุ่นและสอดคล้องกับสถานการณ์จริงจึงเป็นสิ่งจำเป็น สรุปได้ว่า ความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม โดยเฉพาะการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพและการมีส่วนร่วมของชุมชน มีบทบาทสำคัญในการจัดการกับผลกระทบของ COVID-19 อย่างไรก็ตาม การดำเนินนโยบายควรมีความยืดหยุ่นและคำนึงถึงผลกระทบต่อประชาชนและเศรษฐกิจ เพื่อให้การจัดการภัยพิบัติมีประสิทธิภาพสูงสุด

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 อิทธิพลเชิงสาเหตุของการสร้างความร่วมมือภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม ต่อประสิทธิภาพในการบริหารและจัดการภัยพิบัติจากการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) บทบาทของภาคประชาชนที่มีความใกล้ชิดกับประชาชน มีอิทธิพลต่อความสามารถในการกระตุ้นพฤติกรรมของคนในชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะความเข้มงวดของกักกัน/ผู้ใหญ่บ้าน ซึ่งมีค่าอิทธิพลเชิงสาเหตุสูงสุด สะท้อนให้เห็นถึงบทบาทสำคัญของผู้นำชุมชนในการควบคุมสถานการณ์ สอดคล้องกับบริบทของชุมชนไทยที่ผู้นำท้องถิ่นยังคงมีอิทธิพลต่อความเชื่อและพฤติกรรมของประชาชนอย่างมาก เช่นเดียวกับการจัดการควบคุมโรคของ ดร.ณิ โพธิ์ศรี เอกลักษณ์ เอี่ยมประดิษฐ์ และ เอกพล เสมาศัย (2566) ที่กล่าวว่าบทบาทของผู้บริหารในระดับจังหวัดท้องถิ่นในการสร้างการมีส่วนร่วมในการช่วยกันวางแผน ช่วยกันคิด ช่วยกัน ผู้นำคอยกำหนดเข้มทิศ และการประสานการทำงานร่วมเครือข่ายจะทำให้งานมีประสิทธิภาพ ซึ่งก็เน้นย้ำให้เห็นว่าความร่วมมือกันของทุกส่วนคือสิ่งสำคัญที่จะนำมาซึ่งการจัดการในระบอบของเชื้อไวรัส (เรียงดาว ทวะชาติ กาญจนกฤษฏ์ ปลัณรัมย์ และเกษภา ผาทอง, 2566) รองลงมา คือ ความเข้มงวดของเจ้าหน้าที่สาธารณสุข แสดงให้เห็นว่าเจ้าหน้าที่ที่มีบทบาทในการขับเคลื่อนมาตรการต่าง ๆ อย่างเข้มแข็งในระดับพื้นที่เป็นหน้าด่านสำคัญมีอิทธิพลต่อการจัดการ ทั้งนี้ในปัจจุบันหนึ่งที่มีค่าอิทธิพลในเชิงลบ คือ ความเข้มงวดที่มากเกินไปอาจสร้างผลกระทบด้านลบ เช่น ความตึงเครียดหรือการต่อต้านจากประชาชน ซึ่งมีความแตกต่างจากการศึกษาของ ณพัชญ์ปภา สว่างนุวัตรกุล (2567) การยอมรับและการปฏิบัติตามมาตรการหลัก ประชาชนเป็นอย่างดี ซึ่งพิจารณาแล้วเกิดจากนโยบายสามารถตอบสนองต่อความต้องการของประชาชน โดยมุ่งเน้นประชาชนเป็นศูนย์กลางสามารถปรับการทำงานให้เข้ากับสถานการณ์ที่ผันผวนอย่างรวดเร็ว ทั้งนี้โดยภาพรวมทั้งหมดแสดงให้เห็นว่าการจัดการภัยพิบัติในระดับพื้นที่ โดยเฉพาะในบริบทของชุมชนท้องถิ่น จำเป็นต้องพึ่งพาความร่วมมือจากทุกภาคส่วน โดยเฉพาะผู้นำท้องถิ่น เจ้าหน้าที่สาธารณสุข และการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ การสนับสนุนจากภาครัฐและการมีส่วนร่วมของภาคเอกชนจะช่วยส่งเสริมให้เกิดการบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นในสถานการณ์วิกฤต

องค์ความรู้ใหม่

การบริหารจัดการในสถานการณ์วิกฤตจากการแพร่ระบาดของเชื้อโรคทุกส่วนฝ่ายต้องมีการกำหนดบทบาทหน้าที่ที่ช่วยสนับสนุนหนุนเสริมซึ่งกันและกัน โดยในภาครัฐมีบทบาทหน้าที่ในการกำหนดนโยบาย แนวทางปฏิบัติที่ชัดเจนต่อการนำไปปฏิบัติของประชาชน หน่วยงานรัฐ ในบทบาทหน้าที่ในการสื่อสาร ออกแบบและกำหนดเนื้อหาการสื่อสารที่เป็นหนึ่งเดียวเพื่อส่งต่อประชาชน ในภาคเอกชน ซึ่งมีความคล่องตัวในการสนับสนุนสิ่งของและงบประมาณในการใช้ในสถานการณ์ฉุกเฉินจึงมีบทบาทในการสนับสนุนสิ่งต่างๆตามกำลังและการร้องขอของหน่วยงาน และ ผู้นำชุมชน ซึ่งเป็นผู้มีอิทธิพลสำคัญต่อการปฏิบัติของประชาชนในพื้นที่ มีหน้าที่ในการสื่อสารกำกับและควบคุมประชาชนในอยู่ในมาตรการของรัฐที่ออกมา แต่ทั้งนี้ ประชาชนเองต้องมีบทบาทในฐานะผู้รับสาร มีหน้าที่เปิดรับข้อมูลและปฏิบัติตามแนวทางที่ส่วนกลางกำหนดอย่างเคร่งครัดเช่นกัน

ภาพ 1 บทบาทหน้าที่ในการปฏิบัติตามในภาวะวิกฤต

สรุปและข้อเสนอแนะ

สรุปแล้วจากผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่า ความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และ ภาคประชาสังคมมีบทบาทสำคัญต่อประสิทธิผลของการบริหารและจัดการภัยพิบัติจากการระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ในอำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน โดยเฉพาะการสื่อสารและการเข้มงวดของเจ้าหน้าที่ระดับชุมชน ซึ่งมีผลต่อการปฏิบัติตามมาตรการของประชาชนและขีดความสามารถของชุมชนในการควบคุมโรค อย่างไรก็ตาม การบริหารจัดการที่เข้มงวดของเจ้าหน้าที่รัฐอาจต้องได้รับการปรับปรุงให้มีความยืดหยุ่นมากขึ้น เพื่อให้เกิดความสมดุลระหว่างการควบคุมโรคและความเป็นอยู่ของประชาชนในระยะยาว ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะจากการวิจัยดังนี้

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 กำหนดนโยบายความร่วมมือแบบบูรณาการระดับพื้นที่ ให้รัฐบาลส่วนกลางและอปท.ท้องถิ่น กำหนดนโยบายเชิงบูรณาการในลักษณะการบูรณาการเชื่อมโยงแผนการพัฒนาพื้นที่

(One Plan) เพื่อเป็นกรอบแนวทางให้หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม ทำงานร่วมกันอย่างมีทิศทางเดียวกันในสถานการณ์วิกฤติ

1.2 เสนอให้มีการทบทวนนโยบายการควบคุมของเจ้าหน้าที่สาธารณสุขในสถานการณ์วิกฤติ โดยเน้นความยืดหยุ่นมากกว่าความเข้มงวดเกินไป เพื่อลดผลกระทบทางลบต่อประชาชน

1.3 กำหนดให้มีหน่วยงานกลางที่ทำหน้าที่ในการพัฒนาแนวทางการสื่อสารในช่วงวิกฤติที่มีประสิทธิภาพ ครอบคลุม และสร้างความไว้วางใจ

2. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

2.1 ควรจัดหลักสูตรอบรมแบบเข้มข้นและต่อเนื่องให้แก่ อสม. และผู้นำท้องถิ่น ในเรื่องการสื่อสารวิกฤติ การสร้างความร่วมมือ และการประสานงานระหว่างภาคส่วน

2.2 จัดตั้งศูนย์ปฏิบัติการร่วมระดับตำบล เพื่อใช้เป็นกลไกกลางในการประสานงานระหว่างภาคส่วนต่าง ๆ และเป็นแหล่งรวบรวมข้อมูลข่าวสารในพื้นที่

2.3 กำหนดให้มีการฝึกซ้อมแผนรับมือภัยพิบัติอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง โดยมีตัวแทนจากทุกภาคส่วนในพื้นที่เข้าร่วม

3. ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้ประโยชน์

3.1 ใช้เป็นต้นแบบในการออกแบบระบบความร่วมมือในระดับพื้นที่สำหรับการจัดการวิกฤติโรคระบาดหรือภัยพิบัติอื่น ๆ

3.2 บูรณาการผลการศึกษานี้เข้ากับการเรียนการสอนในหลักสูตรรัฐศาสตร์ นโยบายสาธารณะ และการบริหารงานท้องถิ่น เพื่อเตรียมคนรุ่นใหม่ในการรับมือวิกฤติ

3.3 จัดเวทีสัมมนาในระดับจังหวัดหรือภูมิภาคเพื่อเผยแพร่แนวทางการร่วมมือที่มีประสิทธิภาพให้พื้นที่อื่นนำไปประยุกต์ใช้ อปท. หรือหน่วยงานท้องถิ่นสามารถใช้ข้อมูลและผลการวิจัยนี้เป็นหลักฐานเชิงประจักษ์ในการขอขบประมาณหรือทรัพยากรจากหน่วยงานรัฐหรือเอกชน

เอกสารอ้างอิง

กรมควบคุมโรค. (2565). สถานการณ์ผู้ติดเชื้อ COVID-19 อัปเดตรายวัน. สืบค้นเมื่อ 3 มกราคม 2568. เข้าถึงได้จาก <https://www.ddc.moph.go.th/>

กาญจนา ปัญญาธร, กมลทิพย์ ตั้งหลักมั่นคง และวรรณิ์ ครองยุติ. (2564). การมีส่วนร่วมของชุมชนในการป้องกันโรค covid-19 บ้านหนองสวรรค์ ตำบลเชียงพิณ อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี. วารสารวิทยาลัยพยาบาลพระปกเกล้า จันทบุรี, 32(1), 189-204.

ณพัชญ์ภา สว่างนวัตรกุล. (2567). ประสบการณ์การบริหารจัดการภาครัฐของประเทศนิวซีแลนด์ต่อการแพร่ระบาดของโควิด-19. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 30(3), 20-35.

ดรุณี โพธิ์ศรี, เอกลักษณ์ เอี่ยมประดิษฐ์ และเอกพล เสมาศัย. (2566). การเฝ้าระวังและควบคุมโรคโควิด-19: การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนเพื่อจัดการสถานการณ์ฉุกเฉินด้านสาธารณสุข จังหวัดนครปฐม. วารสารวิชาการสาธารณสุข, 32(1), s49-s60.

- ประทีป ธนกิจเจริญ. (2564). ส่องสังคมไทยหลังโควิด-19 ตอกย้ำความสำคัญการกระจายอำนาจ
สู่ทางสู่การปฏิรูปประเทศ. สืบค้นเมื่อ 1 กันยายน 2564. เข้าถึงได้จาก <https://www.hfocus.org/content/2020/05/19255>
- เรียงดาว ทวะชาติ, กาญจนกฤษฏี ปุณัณรัมย์ และเกษภา ผาทอง. (2566). รัฐประศาสนศาสตร์กับการจัดการสถานการณ์โควิด-19 ในประเทศไทย. วารสารศิลปศาสตร์ราชมงคลสุวรรณภูมิ, 5(3), 783-796.
- วิจิตรา ชูสกุล. (ม.ป.ป.). 'ภาคประชาสังคม' สู้โควิด-19 พบทั้ง 'ไทย-เทศ' ต่างเชื่อมร้อย 'ชุมชน'. สืบค้นเมื่อ 20 มกราคม 2568. เข้าถึงได้จาก <https://www.old.nationalhealth.or.th/en/node/2258>
- วิทยา ศรีแก้ว, วรพจน์ พรหมสัตยพรต และเทิดศักดิ์ พรหมอารักษ์. (2566). การพัฒนารูปแบบ
อภิบาลระบบสุขภาพเพื่อป้องกันควบคุมโรคอุบัติใหม่อุบัติซ้ำ ภายใต้วิถีชีวิตใหม่ อำเภอช้าง
กลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช. วารสารวิชาการสาธารณสุขชุมชน, 9(2), 72-85.